

тивні», поясню, що цьому виразові я надавав таке значіння: Російські церкви на Україні звичайно проводять національну акцію, але їх акція полягає і відстоюванні своїх «ісконних» націоналістично-шовіністичних русотяпських позицій, яка активність, природне і спокійніша і розмірніша, тоді як активність української церкви має форму визволення свого з міцних пазурів староцерковників, чому вона зовнішне набуває видимо активніших та животрепетних ознак.

М. Мороз

8/II–1930 р.

*ДАХО, ф. Р-6452, оп. 4, спр. 1384, арк. 58–59 зв.
Оригінал. Рукопис.*

№ 161

Власноручно сформульовані висновки з свідчень Михайла Мороза від 4 лютого 1930 р.

Формую Висновки з моїх попередніх свідчень, що я їх склав.

1. В українських церковних організаціях, що провадили працю українізації церкви в 1917–1918 р. я участі не брав, а тому і не можу бути безпосереднім свідком за цей час.
2. Членом Кирило-Методіївського брацтва в м. Кам'янці я формально не був, але восени 1919 р., я був присутнім на його зборах, тому можу сказати, що це брацтво мало на меті українізацію церкви, що спряла би українській національній державності УНР.
3. Українська церковна організація, що мала назву «УАПЦ» та утворилася на Радянській Україні з весни 1919 р. мала своєю метою українізацію церкви, с/б провадила українську національно-політичну справу в умовах Української Радянської національної державності та законності.
4. За радянських умов всяка церковна організація є контрреволюційна, а тому і УАПЦ теж була і є організацією контрреволюційною, особливо через те, що до її активу влилося багато елементів націоналістично-контрреволюційних.
5. Але ж вважати, що оскільки Радвлада в перехідну добу припускала існування церкви взагалі і української, зокрема, я визнавав, що проводячи активну боротьбу зі старою царськорежимною церквою, праця УАПЦ сприяла національній політиці радвлдади по лінії українізації.
6. Залишив я активну працю в УАПЦ через темну й незрозумілу для мене політику в церкві, що її провадили В. М. Чеховський та о. В. Липківський. Наприклад, вони висували на відповідальну працю в керівних органах людей морально скомпрометованих (проведення кандидатури Еп. Стороженка на Єпископа Київщини, диякона В. В. Потієнко — на голову ВПЦР. Потім

всячески сприяли залишатися на праці в УАПЦ теж морально скомпрометованим людям (Одеса, К. Підчашинський). Таке установлення в моїх очах робило вражіння, що для церковної праці висовуються особи не з церковних міркувань, а з якихось інших, що під цим криється прагнення стягти церкву на шлях якоїсь авантури.

М. Мороз

4/П–1930 р.

*ДАХО, ф. Р-6452, оп. 4, спр. 1384, арк. 63–63 зв.
Оригінал. Рукопис.*

№ 162

Власноручні свідчення Михайла Мороза від 14 лютого 1930 р.¹

Свідчення Михайла Наумовича Мороза²

1. Моє ставлення до Радвлади

Я вважаю себе принциповим прибічником Радянської Влади, бо не лише з програму, і з наочного досвіду відносно тих державних влад, що я їх зазнав в своєму житті на Україні, я впевнився, що Радвлада найліпше розв'язувала, розв'язує і розв'язуватиме в інтересах трудящих проблеми національні, соціальні та економічні.

Я поділяю цілком національну політику Радянської Влади, а також і програм індустріалізації та сільгосп[одарської] колективізації країни.

Я визнавав і визнаю, що для національно свідомих та інтелективно-розвинутих українських верств, що широко дбають про інтереси трудової людності, боротися з Радянською Владою є таким же безглуздом, як, до прикладу, боротися з могутньою силою електрики, замість того, щоб користуватися з її енергії для розвитку та поліпшення свого культурного й матеріального добробуту. Це всі знали. І через це польсько-петлюрівська влада в 1920 р. усунула мене від головування у ВПЦР.

2. Чого я пішов до активу УАПЦ

Мотиви, що спонукали мене на це, були такі: суттю християнської релігії, на мою думку, в ідеалі є піднесення та розвиток в душі євангельської моралі та естетики вільного духовного життя кожної віруючої людини, щоб цим сприяти досягненню в житті всього людства доброї громадськості та матеріального добробуту.

¹ Ці свідчення були передруковані на машинці і підшиті до справи на арк. 70–78. Машинопис, копія.

² Тут і далі підкреслення в тексті зроблено від руки чорнилом.